

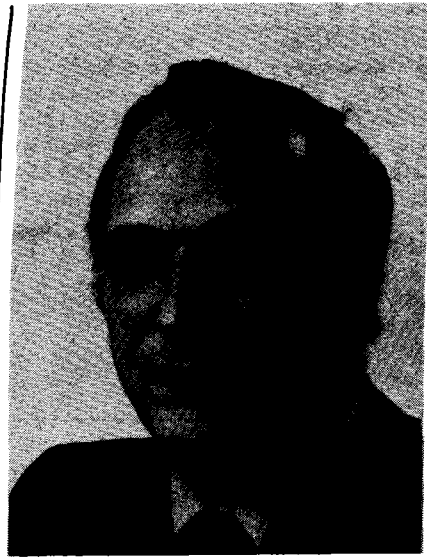
Her-industrialisatie

prof. Beek

Het concept-regeringsakkoord van CDA, PvdA en D'66 is uitermate summier over het te voeren herindustrialisatiebeleid. Er staat vrijwel niets over in. Het vele harde werken ter voorbereiding van deze formatie, bij voorbeeld in de commissie-Wagner (*Een nieuw industrieel elan*, juni 1981), dat aanvankelijk een brede medestand leek te verkrijgen, is reeds nu nagenoeg geheel gedissipeerd (zoals dat trouwens ook het rapport van de commissie-Vonhoff verging).

De oorzaak daarvan is niet zozeer dat we het vermogen missen om elkaar stapje voor stapje te overtuigen van het probleem en zijn oplossing. Dat dat kan heeft Wagner met zijn ploeg bewezen, gezien de aanvankelijke positieve commentaren van politici. De oorzaak is dat onze politieke praktijk sterker is dan de leer. De leer zegt dat we die coalitie moeten nastreven, waarin met de grootste zekerheid het beste deel van het programma van iedere deelnemende partij is te realiseren. De praktijk is dat we bij voorbaat groeperingen en personen van deelname willen uitsluiten. Dat is in mijn ogen een slechte praktijk die het besturen van ons land in discreditieert brengt. Zelfs de partij die eens stond voor de gekozen minister-president, wees aanvankelijk degene af, die vrijwel zeker als zodanig zou zijn gekozen. Dat is niet wijs. Denk eens in wat er met onze industrie nog meer zou zijn gebeurd, indien haar bestuurders hadden geweigers constructief samen te werken met collega's die ze niet direct als vrienden kunnen omarmen?

Het resultaat van deze vertoning is in twee opzichten negatief voor het industrie- en herindustrialisatiebeleid. Ten eerste vervreemdt dit breed geëtalearde gebrek aan zakelijkheid het Haagse management nog meer van het industriële management. Het laatste kan zijn hoop niet stellen op het Haagse team, maar hoogstens op de enkeling in die ploeg, die overigens geruime tijd nodig zal hebben — dus zal verliezen — om zijn „benefit of the doubt” om te zetten in vertrouwen. Ten tweede wordt de uitkomst van het beleid niet bepaald door de kwaliteit van de inhoud, maar door het „lineair programmeren”. Het industriebeleid dat in het concept-regeerakkoord wel enigszins aan de orde komt, is daarvan een sprekend voorbeeld. Zij die in 1977 niet aan de bak kwamen, wensen door te gaan met datgene waarvan we weten dat het niet werkt. Dat wil zeggen nog meer regels en nog meer centralistisch denken: investeringsvoorschriften voor oliemaatschappijen en pensioenfondsen, het aan banden leggen

van de kapitaalexport, een intensief sectorbeleid, enz. Dat is contraproductief, zo stelde de commissie-Wagner vast. Van belang is daarentegen de veerkracht van de individuele industriële bedrijven te herstellen door blokkades weg te nemen, de kosten per eenheid produkt omlaag te brengen en „the cost of failure” te beperken. Daarbij zou het bedrijfsleven willen rekenen op bijstand van de overheid. Werk ja, maar we moeten het wél verdienen. Een werkgelegenheidspolitiek is een economische politiek.

Daarbij moeten we naar de structuur van het bedrijfsleven kijken. Van de miljoen arbeidsplaatsen in onze industrie, is 40% te vinden bij de grote ondernemingen, waaronder buitenlandse vestigingen alhier, die een jaarlijkse produktiviteitsstijging van ongeveer 8% realiseren. 32% is te vinden bij de 10.000 middelgrote en kleine industriële bedrijven die we hebben en 28% bij ambachtelijke bedrijven (midden- en kleinbedrijf) van een omvang niet groter dan 10 man.

Het is onvermijdelijk dat daar waar een marktgroei achterblijft bij de produktiviteitsstijging, dus in sectoren van de eerstgenoemde groep, de werkgelegenheid (het aantal economisch te verantwoorden manjaren in de jaarproductie) zal dalen. Men moet wel zeer overspannen ideeën hebben over de mogelijkheden van deeltijdarbeid om te kunnen veronderstellen dat in koppen gemeten die daling is tegen te gaan. Zij is alleen te temporiseren door tijdelijk uit de algemene middelen bij te springen. Initiatieven voor herindustrialisatie in deze groep door de overheid hebben alleen zin waar het management een injectie van durf behoeft. Meestal is het echter voldoende indien de overheid helpt blokkades op te heffen bij het uitvoeren van reeds bestaande plannen.

In de tweede groep, de middelgrote en kleine industriële bedrijven, zitten vooral de potentiële groeiers. In onze industriële structuur is een aantal van hen afhankelijk van toelevering aan

de vorige groep, waarvan de bedrijvigheid een grote multiplicatiefactor heeft. Ontwikkelingen realiseren ze meestal in samenwerking met hun grotere klanten, omdat innovatie op geheel eigen kracht voor hen met onze kleine thuismarkt relatief duur is. Desondanks moeten ze het vaak prijstechnisch afleggen tegen buitenlandse concurrenten met een grotere thuismarkt. Slechts 10% van de bedrijven in deze groep zijn op de export gericht. Voor de meer succesrijke onder hen is het niet ongewoon dat ze 10% van hun omzet aan nieuwe ontwikkelingen besteden en 1 à 2% daarvan aan de bescherming van hun kennis. De meeste echter voeren geen actief octrooibeleid en dat zal waarschijnlijk zo blijven wegens stijgende tarieven, afnemende zekerheid over de geboden bescherming (o.a. door een vrijer gebruik in ontwikkelingslanden) en afnemende kansen op licentieverlening (o.a. door striktere mededingingsregels). Daar komt bij dat het Europees patent, dat overigens zeker ook voordelen biedt, voor hen niet zonder gevolgen is. Van de 20.000 aanvragen voor zulk een patent nu per jaar, worden er 10.000 gegund, waarvan 8.000 ook werkzaam in Nederland. Dat zal verregaand de mogelijkheden en de keuzes voor deze groep gaan bepalen.

Sinds kort hebben we ten behoeve van deze groep en ook wel de groep van ambachtelijke bedrijven een veelheid van goedbedoelde, soms amateuristisch en soms professioneel opgezette, maar verder ongecoördineerde initiatieven. Ik noem: de Stichting Kleinood, het Project Industriële Innovatie, de Small Business School (Delft), wetenschaps-winkels (TH's), transferpunten (TH's), bedrijfstechnologische centra (Twente, wellicht Rotterdam). Verder spelen namens de overheid de Rijksnijverheidsdienst, het Centraal Instituut voor Industrie-ontwikkeling (CIVI) en de Nationale Investeringsbank (NIB) — zie de reactie van de laatste op het rapport-Wagner —, hun rol in de ontwikkeling van deze bedrijven. Alhoewel er veel voor is te zeggen om „vele bloemen te laten bloeien”, zou er toch alle reden zijn om gezien de probleemstelling en de situatie van deze bedrijven een overheidsbeleid te formuleren dat hierop aangrijpt. Dat is nu niet het geval. Hoe dat dan zou moeten, daarover een volgende keer meer.

W. J. Beek